

УДК 316.42:364-783.4

В.В. БУЯШЕНКО

Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України, Київ

СОЦІАЛЬНЕ ПІКЛУВАННЯ І ДИНАМІКА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Стаття присвячена аналізу сутності соціального піклування на сучасному етапі з урахуванням історичних та соціокультурних закономірностей розвитку країни. У статті розкривається специфіка соціального піклування та перспективи імплементації досвіду практик соціального піклування інших країн на терені вітчизняної культури з метою створення гідних умов для сучасного стану життєдіяльності.

Ключові слова: соціокультурний підхід, соціальний простір, соціальне піклування, соціокультурна динаміка.

Вступ

Суспільству на будь-якому етапі його розвитку були притаманні функції допомоги і підтримки, хоча спосіб їх реалізації суттєво відрізнявся у процесі соціогенезу. Система соціальної підтримки сьогодення істотно змінює своє обличчя, поступово звільняючись від застарілих стереотипів і формалізованих підходів, адаптуючи найкращі зразки досвіду. Тому сучасна ситуація щодо соціального піклування є віддзеркаленням тих структурних та інституційних змін, що відбуваються в сучасному суспільстві і є настільки швидкоплинними, що соціально-філософська рефлексія іноді не встигає за ними, внаслідок чого ми спостерігаємо відсутність цілісного осмислення, фрагментарність, розконцентрованість і розосередженість думок і поглядів. Незважаючи на неоднозначність розмислів щодо соціального піклування, як серед науковців, так і серед практиків, сьогодні варто погодитися з тим фактом, що воно вже феноменально існує у культурному просторі сучасності. І хоча на перший погляд ще не зрозуміло, його розвиток і урізноманітнення – це множення явищних характеристик чи зміна сутнісних ознак у лабіринті знань та практик соціальної підтримки, поява яких спровокована низкою розривів у сталих взаємовідносинах людей, але воно існує, і найбільше це існування відчувається на рівні структур повсякденності. Аналіз сутності соціального піклування на сучасному етапі неможливий без урахування історичних, соціокультурних закономірностей розвитку країни.

Аналіз досліджень і публікацій

Соціокультурний підхід у пострадянській соціально-філософській думці починає використовуватися наприкінці 80-х років ХХ ст. Він передбачає уявлення про суспільство як складний соціокультурний об'єкт, структура якого обумовлена історично накопиченим соціокультурним досвідом діяльності, поведінки та взаємодії людей, який забезпечує ретрансляцію соціального досвіду з покоління у покоління і утворює гнучку сукупність зв'язків між людьми. Соціокультурний підхід дозволяє краще зрозуміти механізми продукування, підтримки і зміни людьми елементів і структур своєї життєдіяльності, пояснити механізми перетворення індивідуального досвіду на соціально значущий та визначити соціокультурні обмеження, які чинять спротив сприйняттю іншого досвіду. Ключовим поняттям для цього підходу є поняття „соціокультурного простору”. Аналіз багаточисельних публікацій, присвячених дослідженню соціокультурного простору вказує на те, що єдиного підходу до його розуміння не існує. Дослідники пояснюють це поліфункціональністю, багатомірністю і варіативністю дійсності та культури соціуму. Н.Л.Селіванова [9] виділяє три варіанти визначення соціокультурного простору: 1) цілеспрямовано організоване середовище, яке оточує окремого індивіда (Л.І.Новікова. М.В.Соколовський); 2) частина середовища, в якій домінує певний образ життя

(Ю.С.Майнулов); 3) динамічна мережа взаємопов'язаних подій, які створені зусиллями соціальних суб'єктів різного рівня (колективних і індивідуальних), яка виступає інтегрованою умовою особистісного розвитку (Д.В.Григор'єв). Кожне з цих визначень має свої переваги і недоліки, які здебільшого пов'язані з метою власного дослідження, яку ставили перед собою дослідники. Оскільки для нас важливо зрозуміти яким чином на розвиток соціального піклування впливає взаємопроникнення між соціальними відносинами та культурою, то в нашому дослідженні ми використовуємо поняття „соціокультурного простору” в інтерпретації представників соціокультурного підходу, який сформувався в соціально-філософській думці А.С.Ахієзера, С.Г.Кірдіної, М.І.Лапіна С.А.Макеєва, В.С.Стьопіна та ін. Вони вважають, що це поняття стверджує єдність культури та суспільства, у цьому понятті, на думку М.І.Лапіна, відбувається інтеграція трьох специфічних форм багатомірного буття людини, втілених, по-перше, у взаємодії людини з суспільством, по-друге, у характері культури, по-третє, у типі соціальності [7, с.3-4]. Застосування такого підходу до аналізу соціального піклування як у вітчизняній, так і зарубіжній науково-дослідній літературі сьогодні майже не існує, перші розвідки в цьому контексті зроблені Т.Шаніним [13].

Постановка завдання

Спробуємо проаналізувати вплив соціальних і культурних чинників на соціальне піклування на основі використання понятійного апарату соціокультурного підходу. Застосування цього підходу дозволить нам краще зрозуміти специфіку соціального піклування та перспективи імплементації досвіду практик соціального піклування інших країн на терені вітчизняної культури з метою створення гідних умов для сучасного стану життєдіяльності. Особливості соціокультурного підходу. Соціокультурний підхід має багатомірний характер, який дозволяє йому охопити „...усю складність і реалістичність багатокольорової палітри соціального життя” [7, с.18], дослідити суспільство як суперечливу єдність, „...якій притаманні складні і напружені відносини особистості, груп і суспільства в усіх можливих їх комбінаціях і взаємозв'язках” [1, с.32]. В основі цього підходу лежить поняття „соціокультурного простору”. Формоутворюючу основу соціокультурного простору утворюватимуть: 1) людина, як homo activus, зі своїми індивідуальними особистісними характеристиками; 2) соціальна диференціація суспільства, способи і форми організації суспільної життєдіяльності; 3) фундаментальні матеріальні умови, які визначають що і яким чином може робити людина для реалізації своїх потреб, цілей, інтересів і встановлюють межі і форми самореалізації людини в певний історичний час. Таким чином, соціокультурний простір - це специфічна смислова цілісність, яка створює умови для результативної активності людини. Він забезпечує і обмежує конкретно-історичні можливості вибору форм самореалізації людини в суспільній життєдіяльності.

У понятті „соціокультурного простору” культуру і суспільство необхідно розглядати як різні взаємопов'язані аспекти однієї реальності, які доповнюють один одного. Якщо культура (як система традицій, звичаїв, цінностей, взірців діяльності, настанов) задає певну програму життя людей, яка закріплюється в накопиченому соціально-історичному досвіді, то суспільство (як єдність культури і соціальності, які формуються і перетворюються у процесі життєдіяльності суспільства) породжує певні моделі суспільної взаємодії. Суспільство постає як специфічна самодостатня соціокультурна система, яка виникає і змінюється через взаємодію людей у повсякденному життєсвіті; функції та структури цієї системи забезпечують збалансоване задоволення суперечливих партикулярних потреб, цінностей та інтересів людей, які належать до цієї системи. Зазначене вище дає право стверджувати, що соціокультурний підхід передбачає розгляд будь-якого явища суспільної життєдіяльності саме у просторі „поміж”¹ (термін Ахієзера) „поміж” культурою та суспільством, теоретичною формою усвідомлення цього простору «поміж» саме і виступає поняття «соціокультурного простору». За допомогою цього поняття здійснюється ідентифікація, порівняння, оцінка, синтез тих чи інших явищ і процесів в єдину цілісність. Застосування соціокультурного підходу передбачає дотримання певних принципів, які були

сформульовані М.І.Лапіним [8, с.32]. Це принцип активної людини (*homo, activus*), яка здійснює соціальні дії та вступає у соціальну взаємодію. Він акцентує увагу на багатомірності людини як біо-соціо - культурної істоти. Принцип взаємопроникнення культури та соціальності за умови їх фундаментальної нетотожності стверджує наявність цих двох вимірів у будь-якій людській спільності. Принцип антропосоціетальної відповідності або сумісності особистісно-поведінкової характеристики людини та соціетальних характеристик цього суспільства. Принцип соціокультурного балансу або рівноваги між культурними та соціальними компонентами як умова стійкості суспільства. Принцип симетрії та взаємооберненості соціетальних процесів: одні процеси забезпечують відтворення відповідних структур, інші – їх зміну. Принцип незворотності еволюції соціокультурної системи як цілого пояснює природу її динамізму. У нашому дослідженні ми також будемо дотримуватися цих принципів. Правомірність використання соціокультурного підходу ми пояснюємо ще й тим, що він розглядає людину як джерело активності, змістовність (базові смисли, цінності, способи формування мети та її досягнення тощо) якої обумовлюється досвідом її соціальної взаємодії з іншими людьми, її приналежністю до певної спільноти, з притаманними їй (спільноті) культурними особливостями та системою соціальних зв'язків і відносин, а також місцем, яке вона (людина) займає в ній. Себто поняття «соціокультурного простору» репрезентується ще й людьми, які усуцільнюють цей простір, і є носіями і виконавцями різних стратегій, трансляторами різноманітних практик суспільної життєдіяльності. Соціокультурний простір - це царина, в якій постійно знаходиться людина, царина в межах якої людина здійснює свою буття, царина, в межах якої людина може порозумітися з іншими людьми, царина, яка визначає межі активності й можливостей людини. Культурна компонента соціокультурного простору презентована світоглядними настановами, знаннями, нормами, цінностями, цілями, взірцями дії й поведінки, а також способами, формами й правилами самоорганізації та взаємодії людей, які утворюють певну спільність. Соціальна компонента – це сукупність відносин людей (економічних, соціальних, політичних, правових тощо), які реалізуються ними у взаємозв'язках і взаємодії у межах відповідної спільності. Головне покликання соціокультурного простору – забезпечення відтворення спільності, яка є його носієм як цілісної соціокультурної системи. Це покликання реалізується у таких функціях: 1) накопичення, систематизація і трансляція певного досвіду суспільної життєдіяльності; 2) актуалізація та збагачення накопиченого досвіду.

Соціокультурний простір утворює своєрідну сукупність параметрів, які відтворюють особливості взаємодії між індивідами, об'єднаними у певну спільність, у тому чи іншому вигляді. Основа соціокультурного простору формується у процесі спів-існування і, наперед на рівні структур повсякденності через діалог на підставі спільних цінностей. Внаслідок такого спів-існування досягається спільна мета, відкритість, встановлюється рівноправність у відносинах, виникає готовність взаємозбагачення і зближення учасників для вирішення спільних проблем. Поціновування-розуміння-тлумачення будь-якого соціального явища залежатиме від того, наскільки воно вкорінено на рівні структур повсякденності і впливає на людину, або групу людей. Участь у живій життєдіяльності суспільства сприяє тяглоті та відтворенню того чи іншого соціального явища у соціокультурному просторі. Тому без повсякчасної живої участі соціального піклування у рішенні соціальних проблем життєдіяльності суспільства, говорити про креативний потенціал його можливостей було б нереально. Ми зосередимо увагу на ціннісно-якісних характеристиках людського життя та гуманітарних аспектах соціокультурного простору у контексті їх впливу на особливості сутнісної структури та механізми дії соціального піклування. На нашу думку, застосування цього поняття дасть нам можливість краще розкрити специфіку соціального піклування в соціокультурному просторі певного соціуму.

Динамізм соціокультурного простору. Однією з визначальних характеристик соціокультурного простору є динамізм. У межах соціокультурного простору його інтенсивність відчувається не лише через видозміну соціальної й культурної компоненти, а й

через спроби імплементації інновацій в його царині. «Варто подивитися свіжим оком на стрімкий темп змін, який іноді перетворює реальність у стрімку водоверть подій... Прискорення темпу змін – це не просто боротьба індустрій чи держав. Це конкретна сила, яка глибоко увійшла в наше особисте життя, примусила нас грати нові ролі...»[12, с.10-11]. В межах різних теоретико-методологічних і дисциплінарних розвідок науковці по-різному ставили питання, акцентуючи увагу на різних аспектах зміни соціокультурного простору залежно від мети дослідження. Представники соціогуманітарної думки дійшли висновку, що зміна соціокультурного простору супроводжується появою нових смислів, які віддзеркалюють багатоманітну ситуативність людського життя та змістовність людської життєдіяльності з узалеженими від них соціальними конструктами та явищами. Останні самі по собі стають безпосереднім результатом інтерсуб'єктивних та інтергрупових соціокультурних дій, вони направляють та врегульовують спів-відповідні з ними (соціальними конструктами та явищами) реакції, вчинки, соціально значущу поведінку загалом. Характерні риси, притаманні певному соціокультурному простору, інтегруються разом з співвідносними ситуативними контекстами і типовими реакціями на відносно устійнені ситуації. Соціальне піклування (як соціальне явище) у цьому випадку не є винятком. Аналіз динаміки соціокультурного простору дає нам можливість краще зрозуміти його мультиплікаційність та багатовекторність. Відтак соціальне піклування є продуктом певного соціокультурного простору, тієї смислової мережі, яка формується повсякденним досвідом життєдіяльності людини. Воно є таким, яким воно є саме на рівні структур повсякденності в межах певного соціокультурного простору разом зі спектром його тематизації, з доступним для тієї чи іншої людини або ж групи людей діапазном ресурсів та можливостей, які визначатимуть трактування-оцінювання тих чи інших соціальних проблем. Оскільки самі соціальні проблеми соціокультурного довкілля існують в актуальному соціокультурному просторі лише як певні конфігурації попередньої практики соціальної взаємодії, тобто як певна сукупність функціональних структур та форм життя, уже попередньо наділених смислами (неоднаковими для різних індивідів та соціокультурних груп), а отже, не просто як соціальна проблема, а її специфічне «переживання». Соціальна проблема для соціального піклування постає не просто як абстрактна конструкція соціальної взаємодії, а як фрагмент конструйованого світообразу з усіма його аспектами (аксіологічними, соціонормативними тощо) у складності й реалістичності соціального життя. Таким чином, соціокультурний простір є як динамічною багатомірною система, укоріненою в практику структур повсякденності суспільної життєдіяльності, за допомогою якої розкриваються найбільш важливі характеристики того чи іншого явища, його змістовного наповнення, розвитку та відтворення. Поява нових явищ у межах цієї системи є продуктом культури та суспільної взаємодії у цьому просторі.

Одні з перших закликів щодо врахування особливостей соціокультурного простору кожного регіону та їх впливу на ті чи інші феномени суспільної життєдіяльності, пов'язані з дослідженнями Г. Еллінека та М.Вебера, які мали спільний інтерес щодо особливостей будови сучасного світу. Так, Г. Еллінек вважав, що пуританські пошуки релігійної свободи стали основою для формування сучасної концепції прав людини та інститутів сучасної демократії. М. Вебер усвідомлював внутрішньо необхідний зв'язок між протестантизмом і народженням сучасного капіталізму. Цей зв'язок він розглядав як провідний мотив світової історії. Як для першого, так і для другого, головною рушійною силою світової історії виступає модернізація (перш за все в межах релігійної свідомості) як визначальна риса культури та її відтворення у політичному аспекті – демократизацією, а в економічному – капіталізацією. Індивідуалізація висувається як головна настанова системи цінностей такої модернізації культури. Поява цієї культурної цінності не є випадковістю, вона є своєрідним підсумком попередньої історії та удосконаленням соціального організму. Це історична тенденція задля власної мотивації та визначення стратегії дії містить „вікову боротьбу людства за свободу”. Соціокультурний простір зі своїми соціонормативними приписами та конвенціями, усталеними стратегіями, горизонтами цінностей та сподівань утворює

сміслові поле модернізації. Тому динаміка соціокультурного простору полягає не просто у грі смислів, а й у складному діалозі тут-і-тепер смислів з традиційними смислами цього простору. Зіткана з відносно усталених смислових конфігурацій та певних способів трактування (реагування, оцінювання, категоризації, витлумачення світу та суспільної взаємодії) картина світу (світообраз) стає необхідною передумовою тягlosti соціокультурного простору на рівні структур повсякденності (у багаточисельних дійсних діалогічних актах). Аналіз соціального піклування в контексті динаміки соціокультурного простору. Трансформаційні процеси в Україні кінця 90-х років ХХ ст. спонукали до дії різних соціальних акторів: індивідів, малі групи, економічні й політичні організації, соціальні страти, територіальні громади тощо, яка була викликана бажанням змінити традиційний соціальний порядок, який на той час не задовольняв їх партикулярні потреби й інтереси на усіх рівнях організації суспільної життєдіяльності. Для цього процесу були характерні переоцінка усталених світоглядних орієнтирів, цінностей, зразків поведінки, а також способів суспільної взаємодії. Диференціація показників добробуту, самопочуття людей, змісту їх діяльності поглиблює нерівність якості життя в суспільстві, яка супроводжувалася, з одного боку, аномією, соціокультурною кризою, спротивом, а, з іншого, - самоорганізацією нового соціокультурного простору. Звичний колективістський тип соціальності (родинний на чолі з відповідальним і суворим батьком), якому не відомий досвід індивідуальної приватної власності, та притаманне негативне ставлення до торгівлі, як одного з визначальних економічних факторів життя, понижували світоглядні орієнтири людей пострадянського українського суспільства і утворювали основу соціокультурного простору, в надрах якого людська індивідність розчинялася і втрачалася, віддаючи пріоритет колективу, вже не задовольняв. Внаслідок цього соціокультурний простір стає дестабілізованим і розбалансованим. За таких обставин стара модель соціального піклування (патерналістська) не здатна вирішувати соціальні проблеми, породжені трансформацією, механізми її дії починають пробуксовувати, а з часом гальмуватися і нівелюватися. Становлення раннеліберального суспільства в Україні супроводжується появою принципово нових (наприклад, безробіття) і актуалізацією деяких старих (наприклад, діти вулиці) тем для соціального піклування. Ретритизм, споживацтво, звичка до батьківської опіки держави, які були визначальними характеристиками соціокультурного простору пострадянських країн цього часу не сприяли розвитку громадських ініціатив у вирішенні цих проблем. Переважна більшість акторів суспільної життєдіяльності цього часу були неспроможні не тільки до продукування інновацій, а й до їх прийняття. Інерція попереднього досвіду суспільної взаємодії утримувала багатьох людей у полоні звичних ідеологічних стратегій недовіри і конфронтації. Окрім того, відсутність звички гідного ставлення до людини, яка опинилася в скрутних життєвих обставинах (незважаючи на причини: чи то вроджені фізичні вади, чи наслідки економічної кризи, чи нерегульована правова система тощо), формували суспільну стигму і відсутність бажання самореабілітації й самостійного рішення проблем. Втрата звичних орієнтирів соціокультурного простору, як на рівні соціальної організації, так і на рівні культурних цінностей, породжує хаос і невизначеність, які спочатку супроводжуються або відкритим протестом, або сліпим запозиченням досвіду механізмів соціального піклування інших країн, який не давав очікуваних результатів.

Необхідність рішення соціальних проблем, породжених суспільною життєдіяльністю у повсякденному житті породжує нові, або реставрує давно забуті типи соціальної взаємодії, які приводять до формування групової солідарності, зацікавлених груп (наприклад, у сфері соціального піклування, об'єднання батьків-одиноків, об'єднання матерів, діти яких загинули в гарячих точках тощо), розвитку громадської ініціативи. Відбувається інверсія владно-управлінських процесів: управління згори поступається місцем хаотичній самоорганізації знизу. Нова структура узагальнених уявлень індивідів і соціальних груп про добро і зло, про схвалені і засуджені норми поведінки набуває властивостей тяжіння до нового стану соціокультурного простору, який відповідає партикулярним потребам повсякденної життєдіяльності. Формується легітимована культурою нова шкала цінностей, статусів, ролей,

мережі взаємної довіри людей один до одного, індивідних і колективних лояльностей. Адаптація, легітимація нових цінностей і норм, саморегулювання і самоорганізація, творення нових традицій і формування нових світоглядних орієнтирів стають основними параметрами розвитку соціокультурного простору українського суспільства початку XXI ст. Розвиток сучасного українського суспільства спрямовується як у напрямі ренесансу національної культури, так і у напрямі входження до європейської спільноти. Орієнтація на демократичні моделі суспільного устрою, приводить водночас і до запозичення надбань (стандартів в правовій сфері, правил гри на ринковому полі тощо), так і проблем (орієнтація на індивідуалізм, з його радикальними формами прояву – відособленості, відчуженості, суттєва диференціація певної культури на несхожі субкультури ускладнює взаєморозуміння представників різних соціальних груп тощо). Відбувається становлення громадянського суспільства, або, за Т.Парсонсом, раннеліберальної соціетальної спільноти, за Е.Дюркгеймом, органічної солідарності як своєрідної єдності суспільства. Особливою забарвленості цьому процесу надає культурна компонента соціокультурного простору, пов'язана з геополітичним положенням нашої країни (на межі двох культур: ліберальної та традиційної) і різноманітністю культуно-етнічного складу населення, що приводить до значної соціокультурної диференціації акторів українського суспільства. Одні прагнуть зберегти традиційні (переважно для радянського суспільства) цінності та норми, інші – відродити свою українську ментальність, яка повинна об'єднати українську культуру, треті – намагаються інкорпорувати найкращі зразки світового досвіду, при цьому ніхто з них не бажає відокремлювати себе від власної етнокультурної спільноти.

У межах соціокультурного підходу соціальний простір постає як динамічна цілісність зі своїми специфічними особливостями, які „оформлюють” будь-яке явище чи процес у його межах. Вихід будь-чого за межі цієї цілісності без її зміни розглядається як варіативність. У межах вітчизняного соціокультурного простору останнім часом прослідковується стійкий тренд спрямований на симетричність і збалансованість, пов'язаний з другим вектором розвитку соціокультурного простору. Центр тяжіння цього тренду спрямовується на homo actives, на його роль у зміні існуючих та виникненні нових структур, на можливості подолання найгостріших форм відчуження людини. Дія цього тренду відповідно знайшла своє відтворення у сутнісних структурах соціального піклування: переорієнтації від опіки до створення умов для самореабілітації. Сьогодні важко спрогнозувати остаточний результат розвитку цього тренду, але досить важливо підтримати його головні тенденції, а задля цього необхідно, по-перше, не допускати рішень, які б погіршували становище малозабезпечених верств населення, по-друге, не чинити перешкод розвитку ініціативи фахівців, стимулювати зростання їх професійної майстерності, по-третє, сприяти розвитку громадських ініціатив.

Аналіз соціального піклування в контексті динаміки соціокультурного простору акцентує увагу на його сутнісних аспектах. А саме: в практичній площині соціальне піклування повинне враховувати активність людини, як діючої істоти, яка перебуває у постійній взаємодії з іншими суб'єктами; соціальне піклування є результатом функціонально необхідних для людей дій, породжених суспільною взаємодією у певному соціокультурному просторі; соціальне піклування повинно забезпечувати баланс між культурними і соціальними компонентами суспільної життєдіяльності; моделі, технології, організаційні структури соціального піклування повинні бути спрямовані на задоволення потреб, цінностей та інтересів індивідів і, відповідно, визначатися соціокультурним простором їх безпосередньої життєдіяльності. Ці аспекти соціального піклування визначають його сутнісний зміст і є відносно стійкими, але вони можуть бути зміненими, по-перше, через зміну соціальної компоненти соціокультурного простору, по-друге, зміною ступеня соціальної значущості елементів життєдіяльності людини. За таких обставин при дослідженні будь-якого соціального явища у центрі уваги знаходиться дослідження взаємодії індивід і суспільство – співвідношення цінностей соціальних груп, з одного боку, і соціокультурна характеристика суспільного цілого, - з іншого. Такий підхід дозволяє прогнозувати напрям соціальних змін і розробляти довгострокові проекти. [7, с. 23-32].

Інтенсивна зміна соціального і економічного життя ставить перед кожною людиною задачі безперервного та постійного професійного, соціального та особистісного зростання і розвитку, а значить, оволодіння новими практиками соціокультурного простору. Звідси турбота про підтримку особистісної адекватності існуючим умовам функціонування соціокультурного простору – одне з головних завдань соціального піклування. Темпи зміни соціокультурного простору вимагають від сучасної людини вміння синтезувати різноманітний досвід та інкорпорувати у єдину систему соціокультурного простору, яка дозволить особистості зберегти свою цілісність і дієздатність. Тому дуже важливим є збереження таких соціальних механізмів соціокультурного простору, які забезпечать врівноважене існування як самого індивіда, так і успішну, ефективну його взаємодію з усіма суб'єктами соціуму.

Висновки

Соціальне піклування як явище соціальної взаємодії – складне багатовекторне утворення. Йому притаманні деякі характеристики, які, з одного боку, визначають його стійкість – відновлення соціальної справедливості, а з іншого, – сприяють виникненню у ньому внутрішніх суперечностей. Воно включає у себе і раціональне усвідомлення власної необхідності, ґрунтуючись на загальних теоріях соціальних прав, і глибокий гуманізм, і одночасно жорсткий прагматизм суспільства, чітку структурованість, системність на рівні держави, що знаходить своє відтворення в соціальній політиці, і розвиток самодіяльності суспільства, здатність до солідарності і повагу до індивідуальності, сукупність аксіологічних понять та моральність. До найважливіших особливостей соціального піклування, які визначаються соціокультурним простором, слід віднести: 1) тематизацію напрямів діяльності соціального піклування; 2) визначення інструментарію соціального піклування; 3) ресурсних можливостей (освіта, медицина, доступ до засобів інформації тощо) соціального піклування; 4) визнання соціального піклування на рівні соціальних інституцій.

Список використаної літератури

1. Ахиезер А.С. Россия: критика исторического опыта (Социкультурная динамика России). / А.С. Ахиезер - Т. 1. - Новосибирск: Сибирский хронограф, 1997. – 806с.
2. Ахиезер А.С. Архаизация в российском обществе как методологическая проблема / А.С. Ахиезер // Общественные науки и современность. – 2001. - №2. – С.89-100.
3. Вебер М. Избранные произведения: Пер. с нем./ Сост., общ. ред. и послесл. Ю.Н.Давыдова; предисл. П. П. Гайденко / М.Вебер — М.: Прогресс, 1990. —808 с.— (Социологич. мысль Запада).
4. Еллинек Г. Общее учение о государстве / Г.Еллинек – СПб.: Юридический центр-пресс, 2004. – 752с.
5. Кирдина С.Г. Социокультурный и институциональный подходы как основа позитивной социологии в России / С.Г.Кирдина // Социс. – 2002. - №12. – С. 23 – 32.
6. Лапин Н.И. Социокультурный подход и социетально-функциональные структуры / Н.И.Лапин // Социологические исследования. – 2000. – №7. – С. 3 – 12.
7. Лапин Н.И. Пути России: Социокультурные трансформации / Н.И.Лапин – М.: ИФ РАН, 2000. – 194с.
8. Селиванова Н. Л. Современные представления о воспитательном пространстве / Н.Л.Селиванова // Педагогика. – 2000. – № 6. – С. 35 – 39.
9. Соціологія : Навч. посіб. / За ред. С.О.Макеєва. – К.: Знання, 2003. – 455с.
10. Степин В.С. Генезис социогуманитарных наук / В.С. Степин // Вопросы философии. – 2004. – №3. – С. 41– 43.
11. Тоффлер А. Футурошок / А.Тоффлер - СПб.: Лань, 1997. – 464с.
12. Шанин Т. Социальная работа как культурный феномен современности / Т.Шанин // Куда идет Россия? Трансформация социальной сферы и социальная политика / Под ред.Т.И.Заславской. – М.: Дело, 1998. – С.303-321.

В.В.БУЯШЕНКО

Академия труда и социальных отношений ФПУ, Киев

СОЦИАЛЬНАЯ ЗАБОТА И ДИНАМИКА СОЦИОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТРАНСТВА

Статья посвящена анализу сущности социальной заботы на современном этапе с учетом исторических и социокультурных закономерностей развития страны. Исследования социальной заботы осуществляется на основе использования понятийного аппарата социокультурного подхода. В статье раскрывается специфика социальной заботы и перспектива имплементации опыта практик социальной заботы других стран в отечественной культуре с целью создания достойных условий для современного состояния жизнедеятельности.

Ключевые слова: социокультурный подход, социокультурное пространство, социальная забота, социокультурная динамика.

V.BUYASHENKO

Academy of Labour and Social Affairs FPU

SOCIAL CARE AND DYNAMICS OF SOCIAL AND CULTURAL SPACE

The article is devoted to the analysis of the essence of social care on the modern stage including historic and socio-cultural pattern of the country development. The research of the social care is done on the basis of conceptual system of socio-cultural approach. The peculiarities of the social care and the perspective of implementation of foreign social care experience into national culture aiming to create appropriate conditions for the modern state of life are revealed.

Key words: socio-cultural approach, socio-cultural environment, social care, socio-cultural dynamics.

Стаття надійшла до редакції 24.02.11р.